

Glas Pravice

Glas Pravice velja pol leta 40 K,
za četrt leta 20 K, ena številka 4 K.

Uredništvo in upravništvo
Theaterplatz 1, I. nadstr.

Izhaja vsaki drugi petek.

Štev. 2.

Celovec, 4. februara 1921.

1. leto.

Vabilo na naročbo.

Ze mesece pogrešujejo slovenske hiše na Koroškem prijatelja, kakoršnega so bile prej vajene sprejemati skozi desetletja z vedno novim veseljem. Vsiljuje se jim sicer neki prijatelj, a vsaka naša hiša ga spozna za volka v ovčji obleki in ga — raztrga. Kamor prideš, povsod slišiš v naših slovenskih družinah želje, da skoraj prosijo: Dajte nam zopet kak naš list!

Koroški Slovenci! Mislimo, da ne bo treba rabiti preveč besed, ako Vam priporočamo naš in Vaš list! Na prvi hip boste spoznali, da je »Glas Pravice« list iz naših gor, da korenini na domačih tleh, da je sad domače koroške grude, da je izraz mehkih a tudi odločnih naših duš.

Končano ljudsko glasovanje je mnoge izmed nas iznenadilo. Vsekalo jim je hude, skoroda smrtne rane, in mnogi mislijo, da je napočila za nas noč narodne in politične smrti. A ni takol Zadnji dogodki in navidezno izgubljena bitka je te faza, odlomek v življenju koroških Slovencev. Zgodovina bo te dogodke zabrisala, rane bode zacelile, a življenje bo ostalo. Ne umreti, živeti hočemo!

Kadar oslabi telo po hudi bolezni, mu je treba za okrepitev dobre zdrave in močne hrane. Tudi naše narodno telo je oslavelo, mnogim bi bilo najljubše, da bi mi naredili kar »testament«, zato pa potrebujemo za okrepitev krepke duševne hrane, da se bo po naših žilah začelo pretakati novo življenje.

Kot manjšini je nam življenje zagotovljeno, a vzeti si ga ne smemo pustiti; imamo zajamčene pravice, a te je treba zahtevati; nad nami so mogočni varuhi, a mi jih moramo poklicati na pomoč; pretijo

nam s poginom zakleti sovražniki, teh se je treba ubraniti; treba bo klicati, svariti, poučevati, bodriti, voditi, kričati, opominjati, prositi in pretiiti, — vse to hoče opravljati naš in Vaš »Glas Pravice«.

Koroški Slovenci! Zberite se okoli »Glasu Pravice«!

Kot zaželjen in mnogo pogrešan prijatelj bo zahajal v Vaše hiše, da prinaša zdravo hrano mehkim Vašim dušam, kot pravi božji bič bo padal na hrbte onih, ki bi najraje nas obsodili na smrt, kot klicatelj bo povzdignil svoj glas za naše pravice v domačem jeziku, ako treba tudi vtujem, da bodo naš krik slišali na Dunaju, morda tudi v Parizu, Londonu in Washingtonu!

Umreti nočemo, temveč živeti. Kdor hoče živeti, naj se nam pridruži! To je naše vabilo na naročbo.

Unbegreiflich.

Die SHS-Gespensterseherei gewisser Kreise ist ja verständlich und zum Teile verzeihlich, daß sich diese Gespensterfurcht gegen die charitative Tätigkeit von Ordenspersonen und gegen arme Bettelkinder richtet, ist unbegreiflich.

Die Schulschwestern in St. Jakob im Rosentale erhielten von der Bezirkshauptmannschaft Villach am 24. Jänner 1921 folgende Zuschrift:

„Mit Erlaß vom 4. Jänner 1917 hat der Landesschulrat in Klagenfurt Ihnen die Bewilligung zur Errichtung eines Waisenhauses für Mädchen im Alter von 3 bis 14 Jahren mit der Einschränkung erteilt, daß schulpflichtige Waisen die öffentliche Volksschule in St. Jakob zu besuchen haben. Bei der am 14. Jänner 1921 an Ort und Stelle vorgenom-

Od Smolenska do Poljske fronte.

(Nadaljevanje).

Pisatelji, kakor Mereškovsky, naj že nehajo slaviti ruski preobrat kot mističen sad brezdanje ruske duše, kot zgodovinski in verski razvoj, za katerega si je Previdnost izbrala ruski narod! Stvar je v svoji grdi nagoti vendar le taka: Ko so pobili ali pregnali vso rusko inteligenco, so dobili vso oblast v roke nekateri fanatiki, povečini razbojniki, ter sklicevaje se na »sveta« načela socializma bijejo po ljudstvu, s katerim ravnajo, kakor z živino. Litvan me ostro pogleda: »Ali veste, da sem Vas v Vilni dal zapreti jaz in da sem jaz priredil juriš na crkev sv. Kazimira?« »Tako, tako«, sem mu odvrnil »in veste-li, da ste bili tedaj velik durak (neumnež)?« Razgovor sva nadaljevala poljski tri četrt ure. Hudo mi je bilo, tako dolgo govoriti s krvnikom. Ko bi bila vsa nedolžna kri, ki jo je bil pretil v njegovi obleki, cedil bi se mož, kakor perilo, ki je potegneš iz vode. Konečno sem mu rekel: »Glejte, ko bi Vi bili tedaj vedeli, kar veste danes, bi me ne bili dali zapirati.« »Morebiti«, je mislil on. »In to je žalostna justica«, sem nadaljeval, »ki človeka zapira mesce, ga muči do smrti in konečno pripozna, da je bil — nedolžen!« Sprijaznila sva se: dobil sem sobico in telefonsko številko za Čresvičajko, da se v sili zglašim. Tri tedne sem si urejeval stanovanje in gospodarstvo. Pokopaval sem mrličje, krščeval otroke,

obiskaval bolnike; blagi Poljaki pa so za me skrbeli: Z dežele so mi zelo prinašali sirovega masla in piščet: Tudi dobrega tobaka ni manjkalo. Prijazni bolševiki so mi hoteli dati že dobro plačano mesto v šolski upravi, ko neko noč proti 12. uri prideta k meni dva človeka, takšna dva, da se jih ustrašiš. Opasana z dolgimi sabljami, v pasu dolge pištole, dolgi lasje jima visijo v obličje, na glavi fantastične kučme, pogled tatarsko divji! Svoje stvari naj spravim, takoj dojde avtomobil! Spominim se groznega avtomobila, k sicer prihaja k naši ječi. Kedar se je v daljavi zglasil motor in je pričelo trepetati vse poslopje, hitela so vprašanja od celice do celice: kedo? Potem so zarožljali ključi, hrešče so se odprla vrata. Tovariši prebledi, sapa mu zastaja. Hvala bogu, tokrat ne še. Hoteli so drugega. Spodaj so mu zvezali roke in nogi in ga vrgli na auto, kakor zaboj blaga. Okrog stoječe ženske so zaplakale. . . Potem pa je avto zaropotal, še en krik, in voz je izginil v cestnem prahu tja do bližnjega gozda, kjer rjavi Mažari in rumeni Kitajci postreljavajo ujetnike za dobro napitnino.

A tokrat je došel le lahek avto in ne vozimo se v gozd, marveč na Nemško. Moj Litvanec je osebno prišel po me. Dvajset minut po tem smo bili že v brzovlaku, ki prihaja iz Moskve. Marsikaj moram tukaj preiti, a spomniti se hočem trenutka, ko sem smel škofu mučeniku pl. Rop-u poljubiti roko. Kako sem se zdel majhen pred nogami visokega moža, z gosposkim a tako blagohotnim obrazom, obkroženim z gosto belo brado.

menen amtlichen Besichtigung wurde festgestellt, daß sich im Waisenhaus Knaben und Mädchen befinden, die nicht Waisen sind. Da dieses mit den Bestimmungen des behördlich genehmigten Statutes in Widerspruch steht, wird der Vorstellung des Waisenhauses aufgetragen, alle Knaben und unter den Mädchen jene, die nicht Waisen sind, binnen acht Tagen zu entlassen. Endlich hat die Waisenhausvorstellung hinsichtlich aller untergebrachten Waisenkinder der Bezirkshauptmannschaft den Nachweis zu liefern, daß für letztere nach den bestehenden Gesetzen ein gesetzlicher Vormund bestellt worden ist, und daß die Aufnahme mit Zustimmung des Vormundes erfolgte.“

Der Sachverhalt ist folgender: Die Schulschwestern hatten in St. Jakob seit 12 Jahren eine Lehr- und Erziehungsanstalt, der für gewisse Kreise der unerträgliche Fehler anhaftete, daß sie für slowenische Kinder slowenisch war.

Die Schwestern hatten schon immer auch Kostkinder, Mädchen und ausnahmsweise einzelne Knaben. Im Jahre 1917 machten sich die Schwestern erbötig, Kriegswaisen zu übernehmen, und erhielten dazu die — gnädige Bewilligung. Gegenwärtig sind bei den Schwestern 33 Kinder, etwa 16 Nichtwaisen: darunter ein blindes Mädchen aus Ferlach, zwei Kinder eines Abbrandlers, der keine Unterkunft für sich hat, ein ganz armes Flüchtlingskind aus Görz, die Kinder eines Witwers, der sie hingab, weil sie ihm sonst verwildern, und schließlich Kinder weit entfernter Leute, die zu den Schwestern gegeben wurden, damit sie regelmäßig die Schule besuchen können. Diese Kinder wären nach Auftrag der Bezirkshauptmannschaft binnen acht Tagen auf die Straße zu befördern.

Für die Waisen haben die Schwestern den Nachweis zu erbringen, daß . . .

Nach Vernehmen haben die Schwestern der Bezirkshauptmannschaft die einzig richtige Antwort gegeben, dieselbe möge mit Gendarmerie die Kinder holen, und für die Vormünder zu sorgen, ist Sache des Gerichtes, nicht der Schwestern. Es ist tief bedauerlich, daß wir heute beim allgemeinen Zusammenbruch jeder Sitte und Ordnung, bei der grenzenlosen Verwilderung der Jugend solche Dinge erleben. Die politischen Behörden sollen vielmehr sich vor unsere Ordenswaisenhäuser hinknien und sagen: »Ehrwürdige Schwestern, wir haben mit unserer Kunst Volk und Staat in den Sumpf geführt, wir bitten euch mit aufgehobenen Händen, erbarmt euch der Kinder, bewahrt sie, damit sie bessere Menschen werden, als es unsere Mitwelt ist.«

Ko je bila v Vilni nastala revolucija, šel je na cesto in zvalil ljudstvo s seboj v erkev ter mu tam govoril, kot kedro ki ima kaj oblasti. V Petrogradu so ga bolševiki prijeli in odvedli v Moskvo, kjer sta ga oprostila Sveta stolica in poljska vlada. Imel sem srečo, da so ravno tedaj meščani iz Vilne v Varšavi zahtevali, da se tudi mene oprosti. Ta peticija je podprla nastop Sv. stolice, ki tudi mene ni pozabila, in tako sem prišel na svoji poti v to družbo, v kateri sta bila še grofica Kazakovska in baron Dankl. Seznanil sem se tudi z voditeljem bolševiške komisije Rdččega križa z sodrugom dr. Marhlevskijem, ki je kot komunist znan tudi v Nemčiji. Lenin je nekoč dejal, da je med 100 bolševiki eden iz prepričanje, 29 je razbojnikov, 70 pa neumnežev, Marhlevski je tisti, ki je bolševik iz prepričanja. Njegove misli so zrele, dobrohotne, ljudi pregleda lahko in se zna spretno vesti. Povedal sem mu svoje mnenje: »Glejte, v Rusiji nisem našel ne enega zadovoljnega človeka. Kmetje kolnejo, ker jim mesta ne dajo več železa, ne žreblev, ne soli, delavci pa preklinjajo, ker jim kmetje ne dajo kruha. Meščani so se deloma postrelili, pregnali ali zaprli ter prisilili, da služijo komunistom. Vojaki zmrazujejo in stradajo ter preklinjajo vojsko. Častniki na zunaj rdeči, na znotraj beli, služijo pod revolverji vaših zastopnikov. Komisarji trepečejo eden pred drugim, čestokrat dobi kroglo brat od brata! Nikjer ni redni! Vlak, ki bi

Das letzte Wort in dieser Geschichte ist noch nicht gesprochen. Es ist zu erwarten, daß bei den höheren Stellen mehr soziales Empfinden und weniger nationaler Radikalismus herrscht.

Die SHS-Irredenta.

Die Scharfmacher beim »Grazer Tagblatt« sind durch den Krieg von ihren Wahnvorstellungen noch immer nicht geheilt. Immer noch träumen sie von einem Können, das vor dem Kriege wirklich noch begründet schien — vom Verfolgen eines nur nationalen Kurses im Staate. Wir alle wissen, was für Unheil uns daraus entstanden ist, daß sich die Nationen Oesterreichs wie Böcke gegeneinander stellten und aufeinander losfuhren, bis alle zusammen in den Abgrund stürzten. Wir alle wissen, daß eine Zeit angebrochen ist, wo alles Hand anlegen muß, um die Schäden des Krieges zu heilen. Der Kärntner Landtag hat am 28. September in St. Veit in einer denkwürdigen Sitzung ein Manifest beschlossen, welches in Kärnten eine erfolgreiche Zusammenarbeit auf Grund nationaler Versöhnlichkeit anbahnen will. Das »Grazer Tagblatt« ist natürlich durch die St. Veiter Beschlüsse nicht gebunden und macht Politik auf eigene Faust. Es schreibt unter »Stimmen aus dem Volke« über das slowenische Gebiet Kärntens:

»Alle Hetzpfaffen sind voll in ihren Rechten und Pfaffen geblieben, die Lehrer kehren nach und nach wieder zurück und die eingewanderten südslawischen Hetzer, welche sich hier leider Bauernhöfe angekauft, sitzen in denselben fest und ungeschoren. Die südslawische Trutzschule in St. Ruprecht bei Völkermarkt fing den Unterricht am 17. Dezember wieder an. In dieser Schule wie auch in den Pfarrhöfen wird Versammlung auf Versammlung abgehalten. Es ist einfach empörend, wenn man zusehen muß, wie alle diese Hetzer, welche . . . jetzt noch als Seelenhirten und Lehrer wirken können. Soll die hartgeprüfte Bevölkerung noch einmal solch Unglück und solch Elend erleben . . . Man predige uns nicht Versöhnung mit diesen gewissenlosen Hetzern, sie sind und bleiben unsere Todfeinde . . .«

Dem leidenschaftlichen Haßausbrüche, nicht eines »Volkes«, sondern des »Grazer Tagblattes« gegenüber sei festgestellt, daß aus dem slowenischen Landesteile neunzehn Seelsorgspriester ausgewandert sind und zwanzig Pfarrer ihre Stellen wechseln. Eine Zahl, die viel zu groß ist und im Interesse der Seelsorge überaus bedauert werden muß. Diese Herren sind vielfach froh, aus Kärnten hinauszukommen, sie werden in den Nachbardiözesen

naj odpeljal, čaka 4 do 5 ur na drva, ko je dežela polna gozdov! Plače rastejo brez konca, a cene še hitreje. V Petrogradu stane funt kruha že 900 rubljev (to je bilo 1919!) Lakota! Rusija je sicer često stradala, a tega vendar ni bilo videti, da bi ujetniki tiščali na gnojšče, tam nabirali nesnažno zeljno pločje in ga slastno žrli! In šole! Stariši trepečijo pred to mladino, ki se je učila nepokorščine. Verski ponk ste odpravili, zato pa začeli s koedukacijo-skupnim vzgajanjem fantov in deklet. Tako redite sužnje za svojo stranko in svojo moralo. Ljudstvo vas ima za četo razbojnikov. Sami štejete v Rusiji le 70.000 komunistov, odštejte ljudi, ki hodijo le iz strahu z vami, pa jih ostane le nekaj tisoč! Par voditeljev kroti vso Rusijo! V svoje vzore sami več ne verujete, saj je jeden vaših pred par dnevi dejal na javnem shodu v Smolensku: »Vemo, da zdaj s komunizmom ninič, v 400 letih kedaj morbiti«. Vaš sodrug Kalinin pa se vozi na kmetih od vasi do vasi, poslušša pritožbe in obeta pomoč, ki nikoli ne bo došla.

Vi ste le hudodělci, ki krčevito držite krmilo države, vsi v strahu, da prva večija nesreča vzame vaše glave! Ljudstvo vam ne velja nič, stranka vse. Da, ko bi le stranka kaj veljala. Eden vaših uplivnih komisarjev mi je izdal tajnost, da ima vsakdo izmed vas dobro denarno zalogo v Varšavskih bankah, ali drugod, tako da bo lahko živel tudi če propadeta stranka in država. (Naprej).

gut aufgenommen und besser versorgt, als hier. Die »Lehrer« kehren zurück, das kann ihnen nicht verwehrt werden, angestellt werden sie ja gewiß nicht, und die Bauern, die sich hier seit Jahren angekauft? Ja, was will denn das Tagblatt aus Graz mit diesen? Ein Polengesetz nach Berliner Muster? Da habt ihr Grazer die Uhr verschlafen, die Zeiten sind zu weit vorgerückt. Und die »Trutzschule« in St. Ruprecht? Die 100.000, oder wie eine offizielle Zählung sagt 70.000 Slowenen, hatten zwei private slowenische Volksschulen, alle anderen Schulen waren deutsch mit höchstens ein paar slowenischen Stunden in der Woche. Diese zwei »Trutzschulen« der Schulschwester sind ja gesperrt! Es ist nicht wahr, daß sie am 17. Dezember ihre Tätigkeit begonnen: Die Lehrerinnen-Schwester sind da, die Schulräume sind da, die Kinder sind da, die Eltern petitionieren wieder, wie anno dazumal im alten Oesterreich, wo die Gesetze immer eingehalten wurden, wenn der Regierung keine Unannehmlichkeiten erwachsen. Die Kärntner Slowenen sind gewohnt, sich zu gedulden. Es dauert ja nicht lange, und die Wahlen in die Gemeinden, Landtag und Nationalrat werden die Grazer Kriegsfanfaren verstummen lassen. Man möchte unsere lieben alldeutschen Landsleute aufmerksam machen, daß es Deutsche in Jugoslawien gibt und es keinen Sinn hat, hier Gewalt gegen die Slowenen anzuwenden, weil das dort Gewaltakte gegen die Deutschen auslösen würde.

Idyllen aus dem Abstimmungsgebiete.

Pfarrer E. mußte von Haimburg nach St. Stefan übersiedeln. Dort wurden ihm am 26. und 29. Dezember und am 1. Jänner 1921 die Fenster eingeschlagen. Der Schaden beziffert sich auf mehrere Tausende!

— Die slowenischen Geistlichen erhielten im November, Dezember, Jänner keinen Gehalt ausbezahlt. Sie dürfen nicht in die Schule, weil viele Kinder von den Eltern oder von anderen Leuten aufgereizt sind und die Schule verlassen würden, wenn der Katechet kämelt. Wird so die Jugend zum Striken einexerziert? Es scheint so! Wenn einmal die Früchte reifen, werden wir den Leuten sagen: Ihr habt Besseres nicht verdient.

— Der Familie Pogačnik in Völkermarkt wurden am 3. Jänner von zwei bekannten Burschen die Fenster eingeschlagen. »Deutschgesinnte« Bauern beginnen Prozesse mit den Slowenen, weil sie meinen, unter allen Umständen Erfolg zu haben. Glantschnig klagt den Povschar um eine Riesensumme, der Kanzian den Zikulnik, die slowenischen Bauern werden der Reihe nach vor Gericht gezerrt.

— Am 4. Jänner war in Völkermarkt Spektakel vor der Wohnung des Kanonikus H. Stich! Am 6. Jänner war im Turnsaale der Bürgerschule ein Internierungskränzchen. Bei dieser Gelegenheit zog man vor das Haus Perkonig in der Oberen Postgasse, lärmte dort und beschimpfte die Familie, dann zog man vors Haus des Wagnermeisters Carl, von hier zum Dechanthof und verlangte vom greisen Herrn, er habe Völkermarkt in zehn Tagen zu verlassen!

— An demselben Tage wurde in St. Stefan bei der Kirche der Slowene Sebastian Skof verprügelt!

Es ist bisher nicht bekannt geworden, daß die Behörden gegen diese Dinge eingeschritten wären!

— Die Erlebnisse des Paul Miglar aus Tainach, eines durch und durch katholischen Bauern und halbinvaliden Heimkehrers, sind ein ganzer Roman: Nach der Abstimmung flüchtig, kehrte er vor Weihnachten zur Familie zurück. Am Christtage kamen vier Mann

Bauernbündler, bekannte Persönlichkeiten, mit Gewehren bewaffnet ins Haus des Verfolgten. Einer legte das Gewehr auf ihn an, Miglar schlug den Lauf mit der Hand seitwärts und der Schuß ging in den Kasten des Nebenzimmers. Darauf zieht einer der lieben Besucher ein Messer und stürzt auf Miglar zu, der faßt das Messer und entreißt es dem Angreifer, dabei verletzte er sich die Hand schwer. Nun gelang es dem Miglar doch — barfuß — aus seinem eigenen Hause in den Wald zu flüchten, verfolgt von den Schüssen seiner Feinde — am Christtage! Das Weib des Miglar ist ob dieser schrecklichen Vorfälle schwer erkrankt, ein Knecht desselben wurde mit Gewehrkolben mißhandelt, das ein halb Jahr alte Wiegenkind verfiel in epileptische Krämpfe!

Wir appellieren an die Katholiken deutscher Zunge, wir appellieren auch an unsere sozialdemokratischen Landsleute: Machen Sie diesen Skandalen ein Ende!

SHS.

Po državnem proračunu za 1920/21

ima Srbija dohodkov	1,945	milj. din.
» » stroškov	2,757	» *
Hrvatska in Slov. dohodkov	7,718	» k
» » » stroškov	4,947	» »
Srbski deficit znaša	3,211	» »
Hrvatsko-slov. prebitok	2,771	» »

Bulgari bi z Srbi radi napravili federacijo: Stamboljski se je zato obrnil v Prago in je tam našel podpore. Misel balkanske zvege pa bo bržakone splavala le po vodi.

Jugoslavija je večjim oddelkom Wranglove armade dovolila, da pristanejo v dalmatinskih mestih, v zlasti v Kotoru. Nacionalistični laški krogi zato pravijo, da se moti ravnovesje v Adriji in hočejo, da se prekliče slavna Rapalska pogodba.

Ogrski rudečkarji hočeje s podporo iz Belgrada v Baranyi ustanoviti rdečo republiko. Belgrad menda ne bo pustil na lastni meji zažigati bolševiškega požara.

Krožijo vesti, da se namerava pozvati laškega princa na ogrski in na sbrki prestol! Ogrski škof Fráknoi z nekim spisom prozveduje o ljudskem razpoloženju v ti stvari.

Črnogorskemu kralju je srbska vlada dovolila apanažo letnih 300.000 frankov — toliko menda zaduži v Belgradu boljši delavci. V Črnigori pa so privolitvi bili izvoljeni 4 komunisti in 2 republikanec med skupno 10 kandidati! Nikita je bil zvest zaveznik Srbov ves čas, ker pa se ne da živega položiti v politični grob, ga v Belgradu nazivajo izdajalca in robojnika! Ideja ujedinenja je otrok od včeraj in ne pozna zgodovine.

Kaj je z izplačilom 20 odstotkov, zadržanih pri zigosanju? Začasni zakon o drž. proračunu za leto 1920-21 določa v tem oziru: Začasne priznanice, ki se glase na več nego 1000 kron ter so bile izdane na pridržanih 20 odstotkov skupne vsote kronskih bankovcev, se morajo izpremeniti v stalne državne obveznice, ki bodo prinašale 3 odstotke letnih obresti in ki se morajo amortizirati do dne 31. decembra 1930. (čl. 22.) Začasne priznanice za vsote, manjše od 1000 kron, se morajo izplačati najkasneje do dne 1. aprila leta 1921.

Belgrajska sedanja vlada hoče odpraviti zasebne šole, vzlasti zasebno katoliško šolstvo, kokr šole šolskih sester in drugih redov! Slovensko časopisje, okoli kor je katoliško ugovorja in stavi vprašanja: Ali je Pribičevićeva naredba v ekonomskem oziru izvedljiva? Noben napredek ni, zatirati svoje najboljše naprave. In da so zasebne šole dobre, priča dejstvo, da imajo v njih največ otrok pristaši preganjalcev take vzgoje (to je: liberalna gospoda rada daje svoje hčere v samostanske šole). Neplemenit je tak boj: v takih bojih so podlegli že vse drugačni ljudje, nego so oni gospodje, ki so to naredbo Pribičeviću sugerirali. Kdor meni, da bi tak državljanski boj, ki se bo brez dvoma razvil, ne škodil državi, temu ni do države, ko bi ljudstvo ne maralo verskih šol, bi bilo z njimi obračunalo že davno, kajti »masa naroda čuti instinktivno, kaj je zanjo dobro. In če se naredba izvede, kaj res meni ta ali oni, da se bo tudi vzdržala? Čim večje bo nasilje, tem hujši bo odpor. Tudi na Ruskem se je uniformiralo vse narodno šolstvo, a kaj se je doseglo? Množica analfabetov, postopačev, beračev, mladih grešnic je vedno večja . . .«

Vse to dokazovanje se nam zdi do skrajnosti hromo! V. S. H. S. se nekateri ne upajo povedati, da so katoliki in da katoliška crkev nikoli in nikjer ne more vzgoje otrok popolnoma prepustiti državi.

* * *

V Prekmurju so ljudji z vlado zelo nezadovoljni. »Ljudstvo strada, prometne razmere so strašne, zveza z Slovenijo, železnica čez Radgono, je izgubljena, za napravo kake druge ima vlada gluha ušesa. Zveza z Ogrsko in Austrijo je zaprta. Ceste so od težkih vojaških avtomobilov razorane in nesposobne za kak promet, za popravo se ničesar ne stori. Poštne zveze so nezadostne, pismo iz Ljublane v Murskosoboto hodi pet dni . . .« Draginja je narasla do neznosne višine, kmet mora svoje pridelke prodati po predpisani ceni, židovski trgovci pa imajo proste roke . . .« (»Slovenec« 22. jan.)

* * *

Slovenec poroča iz Pariza, da tuji časopisi o državi SHS. le malo poročajo in kedar se naujo spomnijo, tedaj navadno le, da po njej udarijo. »Morebiti je temu vzrok denarno podkupljevanje, ki ga druge države bolj prakticirajo, morda je vzrok naša pomanjkljiva propagandna organizacija, vendar to še ne pojasni zadostno čudnega tona, ki vlada v poročilih o Jugoslaviji, katera se najdejo v francoskem časopisju . . . Ob gotovih kritičnih trenutkih bilo je popolnoma nemogoče poslati v pariške dnevnike kako ugodno notico o državi SHS., ki je v francoski javnosti prišla že skoroda ob vsako veljavo. Nekako z velikim zadoščanjem se registrirajo »nemiri notranjosti, ministrske demisije, plemenska nasprotstva se silno pretiravajo, tako da mora vsak čitatelj dobiti od te države kaj čudno podobo. »Nestvor, ki se je sestavil proti volji naroda na razvalinah habsburške monarhije«.

Glavni razlog vidi Slovenec v tem, da Jugoslavija dela v inozemstvu premalo propagande.

Vzrokov ni treba dolgo iskati. SHS. je v primeri z svetom — mala državica, z srbskim državnim jezikom, ki ga v Angliji, ali na Francoskem govori in bere morebiti deset ljudi, in vrhutege še spisavo — Cirilico — ki slovanski svet loči od zapada. Rusija je bila do vojske velika država zlastno kulturo, zapada ni potrebovala, konglomerat, ki se je ustvil v SHS. pa zavisi samo od trpežnosti narodne ideje: gospodarski definitivni interesi, kulturne in verske razmere se pa pri ti konstrukciji niso dosti uvaževale in se že naprej pri zasledovanju belgrajskih centralističnih teženj kaj malo vpoštevajo.

Raznarodovanje nemškutarija.

Veliko je veselje gotovih krogov nad uspehom 10. oktobra na Koroškem. Nad tisoč let nas pritiska mogočni sosed ob Karawanke, a stisnil nas še ni. Ali bo naš zdaj? On upa, samo ene generacije še potrebuje, kakor se je izrazil dr. Lemisch; mi dvomimo, ker poznamo žilavost našega naroda, in ne vemo, kaj prihodnost še prinese.

Računajmo pa z dejstvi in pričakujmo, da bo naval, kakor vse kaže, na naš narod nevaren. Vemo, da so vse proklamacije samo na papirju in zaščita manjšin — mačje solze! Sirovi narodni odpadnik, nemškutar je zdaj gospodar v slovenskem delu Koroške in bo zastavil ves svoj vpliv, da pospeši delo stoletij, da nas Slovence raznarodi, ponemči, in da iz vseh Slovencev naredi — nemškutarje.

Raznarodovanje, pretvorba naroda v drugi narod, ali je to sploh mogoče? Pač, kakor kaže zgodovina. Ali niso se severni Slovani raznarodili, postali Prusi? Ali se ne izgublajo dan na dan tisočeri v Amerikanskem morju? Tak proces je mogoč, a le pod gotovimi pogoji. Sodimu pa da se del Koroških Slovencev ni raznarodil, temoče ponemškutaril. Jezik ni vse. Ponemčeni Slovenci na Gosposvetskem polju. Okoli Št. Vida, sploh severno Celovcu, govorijo zdaj sicer nemški, a v svojem značaju nimajo prav nič pristno nemškega. Ker niso posteli Nemci, temuč so ostali — sprideni Slovenci! Raznarodovanje je skoraj nemogoče, kader je ljudstvo pretežno kmetijskega stanu, mogoče je tu le proces, ki mu pravimo — nemškutarija.

Nemškutarija je posebnost Koroške, prej tudi Štajerske in Kranjske, ima pa sličnost z lahonstvom v Istri, ali prej z neke vrste nemškutarstvom južnotirolskih Lachonov: Kaj je nemškutarija? Angleški in francoski udje plebišcitne Komisije so opetovano propraševali: kaj je to »nemškutar?« Noben odgovor, nobeno pojasnilo jih ni zadovoljilo. Umevno. Kdor tega čudnega procesa sam ne vidi, se mu zdi nemogoč. Jezik, kakor rečeno, ni odločilen, temoči značaj. Nemškutar je Slovenec, ki je izgubil vse dobre lastnosti naroda, iz katerega izhaja, si je prilastil jezik in morda še kaj bolj brezpomembnega, a skorova vse slabe lastnosti drugega, tu nemškega naroda. Kjer se narodi križajo, izgubije vse kar ima njih značaj dobrega, ohranijo in okrepijo pa vse, kar imata oba naroda slabega. Kdo ima od takih procesov dobiček?

Slovinci ne, ker se jim narod izprija, Nemci tudi ne, ker se s takimi elementi vendar ne morejo ponašati. Ali se ni opetovano slišalo prej in tudi zdaj na Koroškem govoriti: Lahko bi prišlo do miru med Slovenci in Nemci, kobi ne bilo nemškutarjal! Gotovo! Zato pravimo Nemškutariji bo veljal tudi zanaprej naš boj. Pokazati jo hočemo v pravi luči; morda spoznajo tudi pošteni Nemci, da bi bilo bolje, vsaj političnega vodstva ne prepuščati nemškutarjem. Tu Slovenci, tu Nemci — proč pa grda nemškutarijo, od katere imata oba le škodo.

Pojavom spridene in spridujoče nemškutarije hočemo odpreti v našem listu posebu predal, da je razkrinkamo, morda vendar še ne prepozno!

Berite in širite naš list.

Zakaj je šlo?

Nekaj misli po plebiscitu.

Nočemo ponavljati dogodkov po polomu. Za zatirane narode je vzhajala neka nada prostosti. Tudi Koroški Slovenci smo menili, da za nas napoči nova doba. Naše nade so bile samo kratek prijeten sanj; nepričakovani izid plebiscita je nas postavil zopet na trda tla prejšnjega in morebiti še bolj trdega narodnega pritiska. Sanje o prostosti splavala po Dravi, treba je zopet dejanskim razmeram gledati v obraz. Ali naj obupamo? Ali naj držimo roke križema in prepustimo polje narodnega življenja nasprotniku? Nikakor ne! Skozi tisoč let nas niso ponemčili, Tudi zdaj nebo šlo tako hitro nasprotno. Dogodki minulega leta so nas otrdili v našem upanju, da se konečno le skaže praviča in dobimo to, kar nam gre pro naravnih postavah.

Hočemo še naprej živeti.

Ali smo se morda pri plebiscitu borili za nekaj slabega, in bi zdaj nas nekako pekla slaba vest? Ne. Hoteli smo priboriti svojemu narodu le to, česar potrebuje vsak narod za napredek.

Domači dušni pastirji naj bi podajali vernikom v domačem jeziku duševno hrano večnih resnic. Domači učitelji naj bi ozgojevali naše otroke na podlogi maternega jezika, domači uradniki, s katerimi s tudi kmečki človek lahko razgovori, naj bi bili vršili upravo, domači naj bi bili naši žandarji, ki skrbijo za notranji red, domači tudi naši vojaki, ki varujejo meje pred zunanjin sovražnikom. To smo hoteli doseči. Ali niso to pravične stvari? Ali je pri tem kaj hudega? Ali smo stem delali komu n. pr. Nemecu kakih krivic? Tudi drugimi bi bili dali to, kar smo si hoteli priboriti za-se.

Pa kdo poreče: Hoteli ste roztrgati Koroško! Ali bi bil to zločin? Ko je razpadla Austrija, se je morala iskati narodna nova meja tudi na jugu. Tudi Nemci se bodo morebiti enkrat združili in bode morebiti nehala Avstrija. Ali se jim bo to štel v zlo?

Nismo uspeli, a radi tega nas ne peče vest, ker smo se borili le za pravično stvar. Če nas nasprotniki radi tega napadajo, nas to ne sme ostrašiti, ker pravica na svetu vedno trpi, se preganja vsaj za nekaj časa, konečno pa preganjanje le neha. Radi tega Koroški Slovenci: Kvišku sreca! Zdaj smo v Avstriji, stem računiamo. Hočemo biti dobri avstrijski državljani, a za narodne pravice se bomo borili še naprej. Šlo je le za pravico, le pravico pa zahtevamo tudi še po plebiscitu v Avstriji.

Crkvene vesti.

Ko se je papežu poklonilo 250 romarjev tretje-rednikov sv. Frančiška, jih je papež nagovoril in jim priporočal, naj se povsod slovesno obhaja tristoletnica frančiškanskega redu, ki je bil tako pomenljiv za obnovo krščanskega življenja. Papež je izrazil željo, naj se tretji red širi, ker je ta naredba zelo primerno sredstvo, da se napravita mir in red v družini in vdržavah.

V Avstriji se je napravil konec Severjevim zakonom. Katoliški zakon je zakrament, ne kupčija, zato spada med verske zadeve, in vera določnje, da se ta zakon razveže le, ko mož ali žena umre. Stare avstrijske postave tudi pripoznavajo da je katoliški zakon nerazdružljiv in te stare postave veljajo še v republiki naprej. Vkljub temu pa je socialnodemokratski državni tajnik Sever pred 2 leti dovolil ali določil, da mož

lahko pusti ženo in vzame drugo in da država pripozna tudi drugo zvezo kot zakonsko. Natale so tožbe: mož je vmrl, katera žena je dedič prva ali druga priležnica? Sodniki so rekli: prva, ker tako pravi postava in postave noben uradnik tudi državni tajnik nima razveljavljati. Zdaj pa na Dunaju ne vlada več Avstrije socijalna demokracija in sedanja vlada je v nekem slučaju dne 22. dec. Severjevo določbo zavrgla, drugi zakon se ne pripoznava več kot zakon in tako se je napravil konec škandalu, da na stotine ljudi pomestih sklepa zakone — kakor živina.

V Pragi se je vršil skod »češko-narodne crkve (odpadnikov), na katerega so došli srbski, anglikanski, ruski in češko-protestantski za stopniki. Odpadnik Zabradnik je poročal o pogajanju z Srbi.

Češki odpadniki čutiljo, kako je smešna njihova nova vera — par sto z babami omadeževanih duhovnikov? Jščejo opore, kjerkoli bi je mogli najti, a je ne bodo našli, tudi pri Srbih ne. Čeških pomij tudi Belgrad ne bo maral.

Vsled rastoče draginje draginje je škofijski urad v Celovcu pristojbino za sv. mašo zvršal na 20 k. Kdor oltarju služi, naj od oltarja živi. Zato je star katolišk običaj, da se duhovniku da za dnevno sv. mašo približno tolik znesek, kolik zadostuje, da se človek tisti dan skromno preživi. Da 20 k danes nikakor ne zadostuje potrebam enega dne, bo vsakdo umel in duhovnikom ne bo zameril. Ako ljudstvo hoče duhovnikov, jih mora tudi preživiti.

Duhovnikom se je tudi dovolilo pri pristojbinah za pogrebe, za poroke i. t. d. računati 300% draginjske doklade.

Papež obsodil „Jednoto“: V tajnem konzistoriju, ki se je vršil dne 16. dec., je papež odločno obsodil »Jednoto«. Dejal je: »Dve skbri me vzlasti težite: prva je obžalovanja vedno zadržanje dela češko-slovaške duhovščine, ki je nekako pozabil na svojo duhovniško dostojanstvo. Boga zahvaljujem, da je velika večina ostala crkvi zvesta. Člani Jednote ne morejo zahtevati naj se jih še zasliši, predno se izreče sodba, kajti njeno nastopanje in javno proglaševanje misli so crkveni disciplini hudo v kvar, in za to disciplino so morali škofje nemudoma poskrbeti. Sicer pa je bilo postopanje škofov le administrativnega značaja. Nasprotstvo proti naročilom škofov pa traja naprej in propaganda se je le ojačila. Nekateri so resno trdili, da je Sv. Stolica pripravljena, omiliti stroge določbe, ki se tičejo celibata ter da bo dispensirala tiste, ki so zapustili duhovniški stan. Ne zdi se Nam potrebno, naglašati, da je ta trditev neresnična. Splošno je priznано, da slava latinske crkve povečini izvira iz celibata, ki se mora vzdržati v popolni strogosti; ta strogost bo dandanašnji tem blažje uplivala, ko morajo biti sredi razbrzdanih strasti duhovniku ljudstvu voditelji zoper rozuzdanost in ne smejo kazati nobene slabosti. Crkev se nikdar ne bo udala želji, da se odpove svetim in blagim uredbam, tudi milila jih nikdar ne bo. Ravno tako crkev tudi nikdar ne bo pristala na kakšne demokratične reforme . . .»

Saj drugače ne more biti. Duhovnik naj bo podoba Kristusova, njegova družina je verno ljudstvo. Narod, ki se potaplja v alkohola bojo rešili le abstinenti, ljudstvo ki vedno bolj propada v nenravnost potrebuje deviških duhovnikov. Koliko mladeničev in deklet, udov in drugih vernikov živi čisto življenje, kako je potem neumljivo, da bi duhovnik v svojem poklicu ne našel moči-do čistosti? Katoličan se sploh seramuje, spuščati se v take razprave!

Sv. Oče so kardinalu državnemu tajniku pisali pismo, v katerem govorijo o položaju v Austriji. »Položaj v Austriji je tako žalosten, da ni mogoče molčati še dalje. Plemenito in odlično avstrijsko ljudstvo je ob vso veljavo. Država se je skrčila na 6 milj. ljudi tretjina (polovica) jih je na Dunaju, ki je kakor glava brez telesa, izročen bedi in obupu. Nihče ne more povedati, kako naj ta Austrija iz sebe obstoji? Pod takimi razmerami posebno hudo trpijo bolniki in otroci, za katere se je papež opetovano obračal do dobrih ljudi. Nekateri vlade so obečale pomoči, a pomoč ne bo zalegla, ker Austrija za svoj obstanek nima predpogojev. Ne povprašujemo, kdo je odgovoren, le obžalujemo sedanje razmere v Austriji, ki so kratkomalo neznosne. Ko dvignemo svoj glas, dajemo izraza čustvom človeko-in bratoljublja. Ne nameravamo staviti kak predlog, ki bi imel vseskozi političen znak, marveč prepuščamo rešitev vladam, vzlasti tistim, ki so podpisale mirovno pogodbo. Omejimo se na to, gospod kardinal, da Vas pozivljamo, osebe, ki so v diplomatskem zboru pri Sv. Stolicy akreditirane, opozoriti na ta preresni problem, da bojo pri svojih vladah posredovali po naši želji, in ponacelih človekoljubja in pravice razmotrivali sredstva, s katerimi bi se ta načela častno izvedla.

Koroške stvari.

Iz dež. kulturnega sveta, dne 28. jan.

Angleški krompir. V deželo pride 200 vagonov angleškega in 3 vagonov prvovrstnege nemškega krompirja za seme. Gospodarji, ki ga želijo, naj se pravočasno zglase pri občini. Angleški krompir stane 6 K za kilo, nemški 24 K, cena angleškemu sebo nekoliko zvišala, da sebo nemški mogel ceneje oddajati. V Austriji je namreč pridelovanje krompirja v vojnih letih padlo od 100.000 na 35000 ton, vsled tega tako pomanjkanje živeža. Angleži mislijo, da bo njihov krompir bolje rodil in da se Austriji tako najbolj pomaga. Ako pa naj krompir boljše vbrodí, potrebujemo gotovo množino umetnih gnojil, za katere naj vlada poskrbi. Sicer ima vlada v Celovcu skranjenih 33 vag. superfosfota, ki je bil zdaj predrag, da ga ljudje niso hoteli kupovati. Zahtevalo se bo od vlade, naj ga daje ceneje, kar bo pametnejše, nego v jeseni za krompir, ki se uvoža datjati milijarde v inzemstvo.

Oddajati meso na Štajersko zahteva štajerka deželna vlada od kmetov, ki so po letu pasli na štajerskih planinah. Ako kdo ne mara dati mesa, zahtevajo za kilo 60 K v denarju. Korošci se branijo in ugovarjajo, pa Štajerci nočejo odnehati.

Koroška cukrarna. Ker so v Zg. Avstrijskem — v Subenu ustanovili kmečko cukrarno, izrazili so nekateri ljudje na Koroškem željo, da bi se tovarna za sladkor napravila tudi pri nas. Inžener Slavik poroča o ti stvari: Poročevalec pravi, da je ustanovitev gospodarski potrebna; valuta je zato tako slaba, ker med konzumem in produkcijo ni ravnovesja. Češki sladkor stane zdaj 90 K, cena bo rastle na 150, lastni sladkor bi bil 50% cenejši. Ko bi kmetje skupno obsadili 1200 oral polja s peso, bi se vsa dežela z sladkorjem oskrbela. Napravil se je že pripravljavni odbor, ki se pogaja za neko poslopje, dobava strojev je zasigurana, na jesen bi se z delam že lahko začelo. Najprej je treba poskrbeti peso tako, da se par tisoč kmetov obveže, nekoliko pese nasaditi; Oprava tovarne stane 4 milj. mark, to je 35 milj. kron.

Šumy opozarja na težkoče: Na Koroškem ni velikih posestev, zato bi se morala pesa saditi po vsi deželi in po železnici dovažati vo tovarno, kar bi blago

zelo podraževalo. V sedanjih razmerah se mora tudi v prvi vrsti poskrbeti za hrano, naše podnebje ni ugodno pesi, in teško bo spraviti denar vkup. Minula je že doba denarne obilnosti. Potem je znano da sladkorni urad (Zuckerstelle) Subenu dela hude težkoče.

Dekan Walcher poroča o težkočah, na katere je naletel on, ko je predlanskem skušal ljudi pridobiti za to misel. Potem so izkušnje izkazala, da je koroška pesa imela le 12% sladkorja, ko ga ima češka 18%! Ni verjetno, da bi se stroje tako dobilo. Na Češkem imajo preveč sladkorja, ako se naša valuta popravi, ga tam dobimo ceneje.

Ravn. Pulver opozarja, da ljudje niti krompirja ne znajo saditi, pesa zahteva veliko dela, delavcev pa že poprej primanjkuje. Pred vojsko je bilo sladkorja preveč, v bližnjem času pridejo večje ponudbe, ako začnemo cukrarno, jo bomo morali potem varvati s carino in delavcem podraževati sladkor.

Gen. ravnatelj Brosch iz Subena z navdušenjem govori za ustanovitev. Sladkorja se je največ pridelavolo v Nemčiji, Rusiji in Austriji, druge države so delale le za lastno potrebo. Vojska je na Francoskem uničila 85 cukrarn, minola bojo leta, predno bo francoska zopet sama se oskrbovala, v Belgiji so Nemci pobrali vse stroje, v Rusiji so bolševiki tovarne podrli. Nemci so delali s češkimi in poljskimi delavci, teh več ni, in tovarne tudi v Nemčiji stojo. Češka nima preveč sladkorja, ljudje imajo tam za sladkor karte, kakor mi, le vlada sladkor zadržuje, ker hoče z izvozom dvigniti valuto. Zaloge v Javi, odkodor zdaj sladkor prihaja, so majhne. Ako posamni kmet nasadi $\frac{1}{2}$, ali $\frac{1}{4}$ ali naj $\frac{1}{8}$ orala zemlje s peso, ima tovarna dela dosti. Na Nizjem Avstrijskem so 4 tovarne, ki pa dobivajo premalo pese, ker so te tovarne iz stare dobe, so kapitalistična podjetja in so pred vojsko hudo izkoriščevale kmeta. Stroji se dobe. Koder so obstale tovarne, se prodajajo stroji, iz take tovarne so se dobili stroji tudi za Suben. Tu se je v nekaterih mescih vse priredilo, ker so kmetje zapupali. Pesa raste na vsakem polju, le globoko je treba orati in močno gnojiti, pomisleke vzbujajo le dejstvo, da ima pesa tu samo 12% sladkorja, navadno ga ima 15!

Kulturni svet načelno ne odklanja a ne more priporočati takojnje ustanovitve. Propred mora dognati, ali se spravi skup potrebna množina pese.

Koroška tovarna za izdelavanje obleke: Ing. Rainner poroča: Graški zdravniki pravijo, da 80% ljudi nima perila! Tovarne nimajo dela, ker ni surovin, ki jih naj produciramo v deželi. Dežela lahko pridelava dosti lanu. Na sušilnicah pa se pri teitvi pol prediva uniči; lan prenese le 30° toplote, nad ognjem v »fižli« pa je vročina 100°, ki vlakno presmodi. Tovarna se bo napravila v St. Vidu. Proračuna se zdaj še ne more podajati. A upanje sloni na tem, da se domača surovina izdelava z domačimi ljudmi. Lastna društvena usnjara v Brežah dela podplate po 100 K, zgornje usnje po 200 K kilo, Če kdo prinese v usnjarno kožo v zameno, dobi pol kože usnja, pol sije usnjarna obdrži in proda za 4000 K, pri nas se vsa obdela za 1600 K (16 kg) Kmečka predilnica za volno izdela iz 1-10 kg volne za 60 kron plače dva metra sukna, v zasedenem ozemlju so tovarne dajale za 3 kg volne le en meter sukna. Ali pa se da meter sukna za 1-5 kg volne in 200 K v denarju. Platno danes stane 200 K, prediva 100 K kg, iz kilograma prediva pa se napravi 3 metre platna! Torej stane blago šestkrat toliko, kot surovina. Ni dovmiti, da se bo tovarna splačala. Treba pa bo, da se že vo pomladi skrbi za surovino, da se seje več lanu, in da kulturni svet poskrbi za seme.

Po posamnih okrajih se bojo napravile tudi skupne terilnice in preše za olje.

Kapital za podjetje pa se še ni ves nabral. Udeleževali se bomo tudi Slovenci. Kdor ima odveč denarja, naj vplača primeren delež. Tudi nova slovenska združna zveza se bo o stvari posvetovala in jo, kakor je upati podpirala.

Gospodarstvo.

Ako stoje hiša ena pri drugi — in podreš eno iz srede, bojo prišli v nevarnost tudi sosedje, nastale bojo v sosednjih hišah razpokline in morebiti se še v sosesčini kaj podre, proti lastnikovi volji. Avstrija, Češka, Ogrska, Jugoslavija so kakor hiše po vrsti. Že l. 1918. ko se je prvič govorilo o ustanovitvi novih držav iz ene stare, so židje opozarjali na gospodarske posledice in svarili. Opozarjali so na dejstvo, da je Avstrija nekaj enotnega in da se ne pusti kosati. Kmečko gospodarstvo ima polja, travnike, gozd, pašnik, hišo in hlev. Kaj pa bi bilo če bi prišli komunistje in si razdelili: eden bi vzel hišo, drugi polje, tretji travnik, četrti gozd? Noben nebi mogel trajno obstati. Kdor ima polje, bi si sprva pomagal, saj ima jesti, a polagoma bi si le moral zgraditi hišo in to bi požrlo njegovo last vso. Tako je bilo v Avstriji z Dunaj je bil — hiša, Ogrska polje, planinske dežele travnik in gozd, Češka pa bogata domača obrt. Država se je razbila. Rozpad je najhujše zadel Avstrijo, ker je tu — Dunaj, ki nima kruha. Ko se zdaj resno govori o razpadu Nemške-Austrije obhaja skrb tudi Čehe in Pražki listi pišejo, da Praga ne bi nasprotovala gospodarski konferenci, da naj se Češki zunanji urad zaveda nevarnosti, in da bi Češka bila hudo prizadeta, če bi se pozrušila Nemška Avstrija? Seve Češka ima bogato industrijo, ki je vedno imela sigurnega odjemalca na Ogrskem in v planinskih deželah, bi se danes Avstrija razdelila, bi Češki izvoz izgubil velik del odjemalcev. A tudi tako bo nastala na Češkem kriza, ker bo Avstrija začela sama pridelovati sladkor, izdelovati platno in sukno in steklo in druge potrebščine, ki nam jih je nekdanj poceni dojal sosed, ki jih pa zdaj Avstrija ne mora več uvažati po dragi ceni iz inozemstva.

Priglaševanje vojnih posojil in državnih zadolžnic.

V časnikih se javlja sledeči razglas fin. dež. direkcije v Celovcu: Da se vsposobijo v pasu A se nahajajoče vrednostne listine in da se tamošnja vojna posojila sprejmejo kot dolg Avstrijske republike, naj se vrednostne listine, ki so se nahajale dne 1. jan. 1921 v pasu A od lastnika ali od banke, ki jih hrani, s formularjem B naznanijo pri pristojnem davčnem uradu (na okrajnem glavarstvu v Celovcu, Beljaku, Velikovcu). Rok za priglaševanje poteče 15. febr. 1921. Pri priglasitvi se mora dokazati, da so bile listine že pred 13. jul. 1919 v pasu A. Pri priglasitvi je treba še povedati h kateri državi lastnik pripada, kje ima domovinsko pravico, in kedaj si jo je pridobil, kje je doma, ali ima v Jugoslaviji, na Češkem ali Ogrskem kaj premoženja, ali je vojno posojilo kupil pred 1. nov. 1918, ali pozneje? Vojna posojila, ki se ne morejo sprejeti (nicht kontrollbezeichnungsfähig) se morajo v banki hraniti in ostanejo pod zaporo do oprostitve (ko bodo računi med državami poravnani). Vrednostni papirji ostanejo pod zaporo dočas da bojo žigozani, nekateri (ki se bojo prodali) do oddaje. Vrednostni papirji, ki so se po 15. jan. 1921 uvedli iz inozemstva, se morajo v 14 dneh po prihodu naznaniti. Ko so papirji žigosani, se bojo kuponi takoj plačevali.

Semenski krompir iz Anglije.

Anglija je obečala, Avstriji pomagati s tem, da ji pošlje semenskega krompirja, do bi ljude tega sadeža dosti sadili in vsaj v tam od inozemstva postali neodvisni. Avstrijski strokovnjaki so scer sodili, da bi bilo boljše če nam Angležka da pomoč v denarju, posebno že z ozirom na to, da krompir na Angležkem trpi za neko boleznijo, katere pri nas še ni. Vsekakor krompir pride in prve ladje so bržkone že došle v Trst. Ena posledica tega uvoza bo ta, da bo v pomladi za seme dosti krompirja in da bojo cene domačemu blagu — padle.

Ureditve cen. Na Dunaju se je vršilo posvetovanje o ureditvi cen raznih potrebičin, katerega so se udeležile vse stranke. Prišli so do sledečih sklepov: Zborovalci zahtevajo od entente denarne pomoči, brez katere Avstrija ne more obstati. Lastna vlada naj skrbi, da se naš denar polagoma dobi iz inozemstva nazaj; naj sporozumno z delavci in nameščenci preuredi gospodarstvo državnih podjetij (železnice, pošte i. d.); naj se posluši vseh premičnin in nepremičnin, da se fundira nova denarna banka. Da se zmanjša število uradnikov, naj se razne upravne naloge izroče stanovskim korporacijam (n. pr. zadrugam), namenšcev in delavcev naj se vlada racionalno poslužuje (brez potrebe jih naj ne sprejema). Razkošnost in oderuštvo naj se zatirata z skrajno strogostjo, naj se prepove, uvažati luksus blago v državo za domačo lastno porabo (vino, svila, južno sadje), naj se ustanove stalne komisije za pregledavanje cen v trgovinah. Potem je sestanek vladi priporočal, naj se kmetijska in industrijska produkcija najkrepkeje podpirata; koder bi kmetje polja ne obdelavali, naj se izvršuje naredba od 9. marca 1915 — naj se po občini poskrbi za obdelavanje. Vlada naj podpira razvoj združništva. Razdelitev in cena nujnih potrebščin naj se ne prepuščata prosti trgovini, a gospodarstvo se naj odtegne centralam in izroči zadrugam. Vlada se pozove, upostaviti do 1. svečana gospodarsko komisijo, ki bo čuvala, da se ti predlogi izvršijo.

Drobotine.

Samopomoč je nevarna reč! V vasi Lobersdorf (Melanska dolina) so imeli kmetje pred 50 leti pravico, pasti 252 goved v Montangozdu, ki je zdaj last A. Wirtha. L. 1852 je državna gozdna postava zaukazala lastnikom gozdov, da pogodnjejo. Pogozdovale se je naprej in do današnjega dne je vstal kmetom le še pašnik za 25 goved, drugo vse je zarastilo. Ljudje so morali po letu kositi krmo na svojih travnikih in število živine se je zelo znižalo. Kmetje so se pritoževali, iskali so pomoči pri oblastih, in oblasti niso mogle in niso vedele nikakor pomagati. L. 1914 je lastnik Wirth že pripravljen, kmetom kupiti toliko travnikov in njiv, da dobe paše namesto v njegovem gozdu, potem pa je prišla vojska in načrt se ni izvedel. Zdaj po vojski pa zemlje nihče več ne prodaja. L. 1920 se je napravila za servitute (služnosti) nova postava, ki ne zahteva več, da bi se moral gozd povsod brezpogojno vzdržati. Zdaj bi bilo mogoče, da Wirth toliko gozda poseka, kolikor je treba pašnika za kmete, a kmetje so šlikar sami in posekali Wirthu 20 oral gozda! Taka samopomoč je nevarna reč. Kaj če jutri gredo komunistični delavci iz mesta in začnejo sekati kmečke gozdove okoli Celovca ali Beljaka? Ako kedo, tedaj mora kmet paziti vlastnem interesu, da se vzdržuje postavni red. Kmet ima živino, žito, drva, na njega bo vse planilo, ako postave več ne bi veljale.

Dolgovi Celovskega mesta. Vladni komisar Possanner je sklical zastopnike nemških časnikov in jim je poročal o dolgovih Celovskega mesta. Dolgov je 42 milj. z dohodki se niti obresti ne pokrijejo. Na teden se potrebuje za uradnike 80.000 kr. novemu letu so obrtniki predložili računov za 820.000 kr. Preuredba uradniških plač zahteva 500.000 kr. Da je bilo mogoče najnujnejše stvari pokriti, je dale finančno ministerstvo predujem 1.200.000 kr. Nadaljevala so se pogajanja s zavodom za vojne kredite, od katerega se je prosilo brez obrestno posojilo v znesku 15 milijonov (ta zavod je namenjen za ljudi, ki so v vojski trpeli, da se pozida in popravi, kar je vojska porušila — v Celovcu se ne spominjamo take vojne škode.) Upati je vsaj 5 milj. po 3% obrestovanju.

Vojno povračilo Nemčije. Do konec l. 1920 je Nemčija vojnim nasprotnikom že povrnila 17.8 milj. ton premoga, 2.9 milj. ton ladij, 360.000 glav živine, 10 milj. kgr. barv, 57.000 kgr. lekarniških preparatov, 7500 lokomotiv, 129.000 vagonov, 5000 tov. avtomobilov, 140 tisoč ton železovine, 131.000 strojev. Vojnega plena je vrnila 13.000 poljed. strojev, 271.000 ton industr. materiala, 407 lokomotiv, 18900 vagonov.

Angleži godrujajo, da že zdaj na svetovnem trgu z Nemci ne morejo tekmovali. Angleška valuta je draga, zato je življenje v Angliji dražje kakor na Nemškem in tu so izdelki cenejši.

Delavske nadzorstvene komisije v Italiji. Laška vlada je izdelala zakonski načrt, ki uvede nadzorstvo delavcev v tovarnah. Delavci naj nadzorujejo delo, kujigovodstvo, nastavljenje cen, izvršitev varstvenih postav, ureditev delavskih plač in udeležbo delavcev na dobičku. Spore radi sprejemanja in odslavljanja delavcev odločuje razsodništvo.

Društva v Gorici se pozivljajo. Društveno življenje je v Gorici zopet živelo. Snujejo se tudi nova, posebno tam, koder stara za sedanje razmere niso več primerna. Slovenci hudo čutijo, kako se Italijani vsiljujejo na slovenska tla z ljudmi in kapitalom. Komunistična mladež pa moti in razbija narodne prireditve ter prepeva vzlasti duhovnikom nesramne podoknice. Italijani ponujajo Slovincem gimnazijo v Ajdovščini, učiteljske so jim napravili v Tolminu drugo srednjo šolo v Idriji, le Gorica naj bi ostala laška. Primorje se smeje dogodku, ko je strojevodja ustavil nekje v Vipavi vlak, ker je slišal godbo; z vsem železniškim osebjem je šel plesat, potniki pa so morali čakati, da se je vrnil.

Železnica čez Predel. Laško železniško ministerstvo je naročilo gen. ravnateljstvu v Rimu, da prouči načrt te železnice in stavi predloge.

Zavarovanje kmečkih poslov za invaliditeto in starost.

O ti stvari se je vršilo posvetovanje v deželnem kulturnem svetu dne 26. jan. Kulturni svet naj se izrazi o postavnem predlogu, o katerem se bo potem v narodnem svetu obravnavalo.

Koroška kmetijska družba se je o tem predmetu posvetovala že l. 1816. potem zopet l. 1848. l. 1870. in zopet l. 1892. ko se je napravila postava o »likofu«. Zopet se je o ti stvari govorilo, ko je škof Kahn stavil svoj predlog v agrarni reformi l. 1901 in ker so veleposestniki iz Galicije vedno ugovorjali, se je nameravala kmečno taka postava samo za Austrijo. Nato je prišla vojska.

Po novem predlogu naj se zavarujejo vsi posli in delavci, ki še niso 60 let stari in ki niso od druge strani za starost in dela nezmožnost zavarovani, izvzeti so tudi ljudje, ki vse leto niso 20 tednov v službi oz. delu. Delavci se vrste v 15 plačilnih razredov z dnevno plačo od 2:50 k do 50 k. Za zavarovanje se plačuje 6% od zaslužka, na teden 19 h do 18 k, na mesec 3:75 do 75 k.

Polovico plačuje delavec, polovico gospodar. Na prvo izplačilo se mora čakati 100 delovnih tednov. Čigar delazmožnost je znižana na $\frac{1}{3}$, dobi podporo brez ozira na starost, s 65. letim se sploh vsakdo podpira. Renta znaša najmanj $3\frac{1}{2}$ kratni znesek v zadnjih 100 službenih tednih plačanih doneskov, najmanj 1200 k. Kdor je vplačeval n. pr. na teden 18 k, je v 100 tednih vplačal 1800 k; $3\frac{1}{2}$ krat-dobi 6300 k na leto. K temu pride podpora za vsakega otroka $\frac{1}{10}$, najmanj 120 k. Ta renta se odmeri po zaslužku najboljših delavnih let (40. do 45 l.) Udova dobi kot nek »Sterbequartal« 12 kratno mesečno rento, ako je tudi udova za delo nesposobna, dobi polovico invalidove rente. To velja ja ženo in tudi za delavčevu gospodinjjo.

Sredstva daje deloma država, deloma zavarovalnica. Delavci to zavarovanje lahko tudi zvišavajo s prostovoljnimi vplačili.

Tako se naj ustvari zavarovanje za starost in invaliditeto, potem pa se naj napravi za kmečke delavce tudi zavarovalnica za bolezn. Dežela se razdeli v zavarovalne okraje, ki štejejo najmanj 5000 zavarovancev. Šmohor bi se priklopil Beljaku, sicer so okrajna glavarstva taki okraji. Na Koroškem je 46813 poslov, v Velikovškem glavarstvu 6857.

V razgovoru opominja Kirschner, da v Angliji zavaruje država tudi kmečke delavce. S tem odpadejo veliki stroški za režijo, država pa potrebo krije z davkom Steinriegl (socijald.) poroča, da je treba to postavo čimprej uvesti, razmotrivanje o državnem zavarovanju bi stvar zavleklo. Kirschner misli, da bi se do uvedbe nove postave občine lahko pomagale z svojimi fondi za oboge. Pietschnig (kršč. soc.) poroča, da kmečki delavci predloga ne marajo in zahtevajo nov načrt, v katerem bi država zavarovala vse delavce. Msgr. Podgore opominja, kako se je v vojski izkazalo, da fondi izgube vso vrednost. Privatna zavarovalnica zamore zavarovancu dati le po pogodbi določeno vsoto, s katero se zdaj ne more živeti. Le država more delavcu v vsakem slučaju dati, kar potrebuje. Potem je prazno, govoriti o zneskih-vse to ninič; delavec potrebuje k r u h a in podpora se mu naj odmeri ne v denarju, ne toliko kron, marveč toliko pšenice! Dr. Sedlmayer (nemški-nar.) spozarja, da je treba že takoj nekaj ukreniti za čas da bo nova zavarovalna postava se sklenila in uvedla. Razni govorniki priporočajo, občine pozvati; naj nabirajo v ta namen prostovoljne doneske. Msgr. Podgore: Delavcu naj se da pravica, da ne bo moral še le prositi in kmetu se naj naloži dolžnost, da vplačuje gotove doneske.

Predsednik Šumy priporoča za to dobo napraviti deželno postavo, ki uvede začasno zavarovanje za kmečke delavce po občinah.

Izdelava zakonskega načrta se naroči msgr. Podgore, dr. Sedlmayerju in gen. tajniku Washietlu.

Obdačevanje poslov.

Vlada pozivlja kulturni svet, naj približno ceni vrednost hrane kmečkega hlapca in dekle. Tajnik Washietl ceni dnevno hrano hlapca na 40 kr., dekle 30 kr. Za hlapca bi se plačevalo počez 347 kr., za dekle 140 kr. davka. Msgr. Podgore opozarja, da se stem naklada kmetu hudo breme! On naj poslu odteguje davek — saj bo moral vsega kmet plačevati sam in povrh bo imel pisarij brez konca. Naj bi se sploh kmečke poste pustilo izven davka! Posel se mora najesti, če naj dela, ali se mu naj hrana obdači? Imenujejo se visoke številke kot plača, a posli so brez obleke in niti v cerkev ne morejo. Potem pa naj plačujejo še — tak davek!

Poročevalec konstatira, da zdaj vlada zahteva to cenitev in da je treba socijalnim demokratom le izračunati, kaj je vredna hrana, ki jo ima posel na kmetih, delavec v mestu je pa nima.